

mammadaba

Dzīvo Latvijas valsts mežos

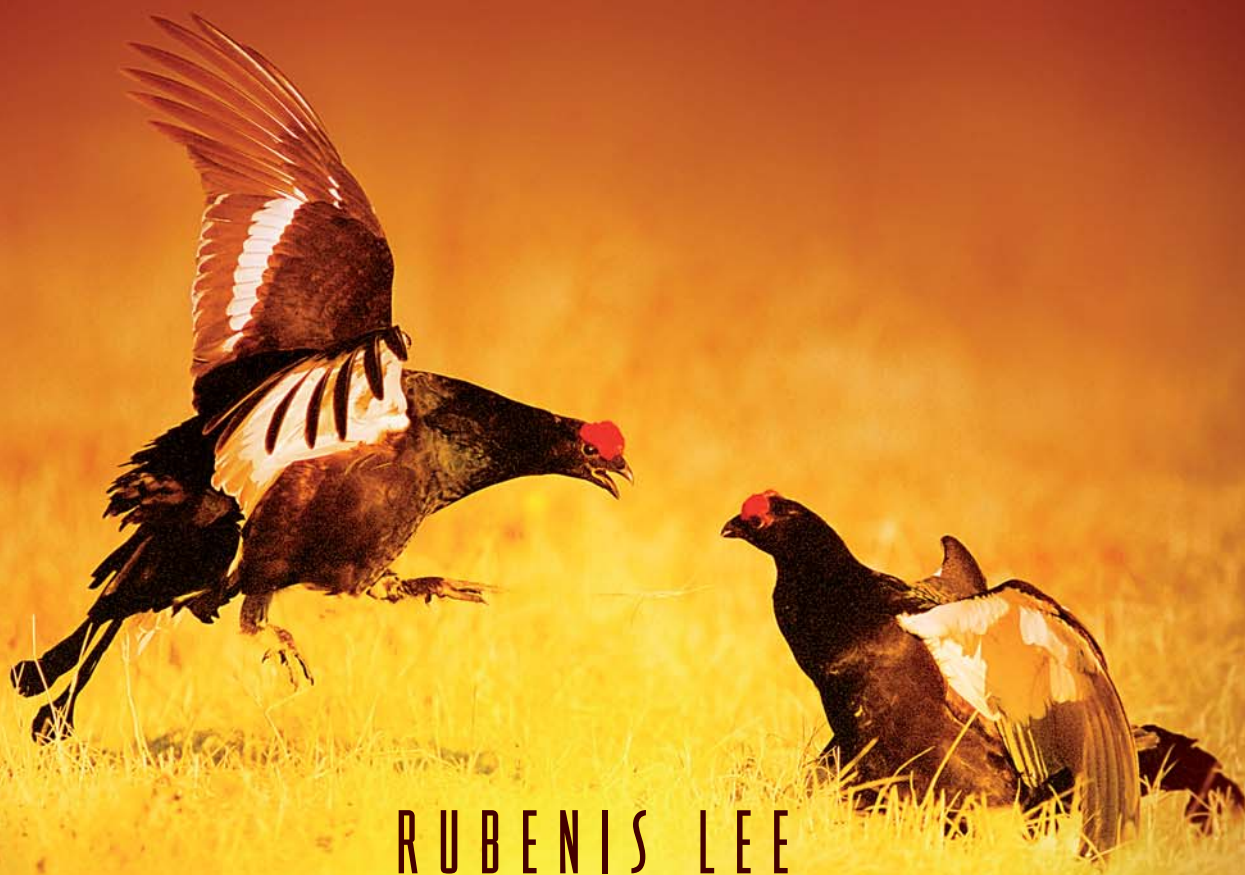

Sēj un stāda

“Latvijas valsts meži” un mammadaba gaida tevi ciemos!

DZĪVE · MĪLESTĪBA · LEĢENDA

RUBENIS LEE

RĪESTIS

PRODUCENTS: LATVIJAS VALSTS MEŽI REŽISORS: MAMMADABA GALVENĀJĀ LOMĀ: RUBENIS LEE LOMAS: RUBENI RĪESTA LAIKĀ FONĀ LOMAS: KUKAINI un VABOLES
STATISTI: LAPU UN SKUJU KOKI, SKAŅU INŽENIERIS: MEŽS GAISMA OPERATORS: SAULE STARP ZARIEM KOSTĪMU MAKSLINIECE: MAMMADABA MONTAŽA: DABAS PLŪDUMS

KATRU DIENU BEZ MAKSAS LATVIJAS VALSTS MEŽOS

mammadaba

LATVIJAS VALSTS MEŽI

WWW.MAMMADABA.LV

DABAS
STEREO

Pavasaris garās ziemas nogurdinātos cilvēkus izvilinājis laukā no pilsētām. Jāsteidz skatīties, kur kas zied. Pirmie izplaukst baltalkšņi, tad melnalkšņi un lazdas, kuru ziedēšanas laikā pat neliela vēja plūsma no spurdzēm izbirdina tādus ziedputekšņu mākoņus, kas arī visnosvērtākos pilsoņus dara mazliet nenopietnus un draiskus.

Pavasaris atmodinājis arī putnus un dzīvniekus. Staltbriežu buļļiem sāk nokrist skaistie ragi, zaķiem marta beigās jau atskrējuši mazie sērsnu bērni, bet klusos meža nostūros mežacūku migās dzimst svītraini sivēntiņi. Putniem sākas īstais kāzu laiks – ar dziesmām un nebeidzamiem koncertiem. Nu kā lai tādā brīdī paliek mājās? Uz tādām kāzām jāiet arī neaicinātam.

Maijā plaukst un smaržo visa zeme, tādēļ var nepamanīt, kā zied mūsu meža koku karaliene – parastā priede. Tādēļ esiet vērīgi!

Kļūst arvien siltāks, skat, jau var iekāpt dobē basām kājām, un zemes cilvēkus pārņem stādīšanas trakums. Vai plānojat arī šopavasār savā košumdārzā iestādīt kaut ko neparastu? Vēl nezināt? Tad laiks doties uz Kalsnavas arborētumu pēc iedvesmas un idejām. Grūti izvēlēties? Protams, jo stādu piedāvājums kokaudzētavās ir tik milzīgs, ka viegli apjukt. Bet neraizējieties, jūsu rokās nonācis mazs ceļvedis lielajā sēkļu un stādu pasaulē.

Vai esat bijuši purvā pavasarī, kad maigi rozā dzērveņu ziediņi liek atcerēties lielu debesmannas bļodu? Neesat? Parasti par purvu iedomājat tikai dzērveņuogu lasīšanas laikā? Laiks apskatīt Dunikas purvu, jo purvs pavasarī ir ļoti īpaša pasaule. Nē, jābrien nebūs, šo purvu pa laipām var izstaigāt sausām kājām.

Kad staigāsiet pa skaistu dārzu vai skatīsiet dīvainos purva priedīšu augumus, atcerieties, ka iesākumā bija sīciņa sēkliņš un trausls stādiņš.

Iesākumā bija stāds 2. lpp.

Pastaiga pa purvu 14. lpp.

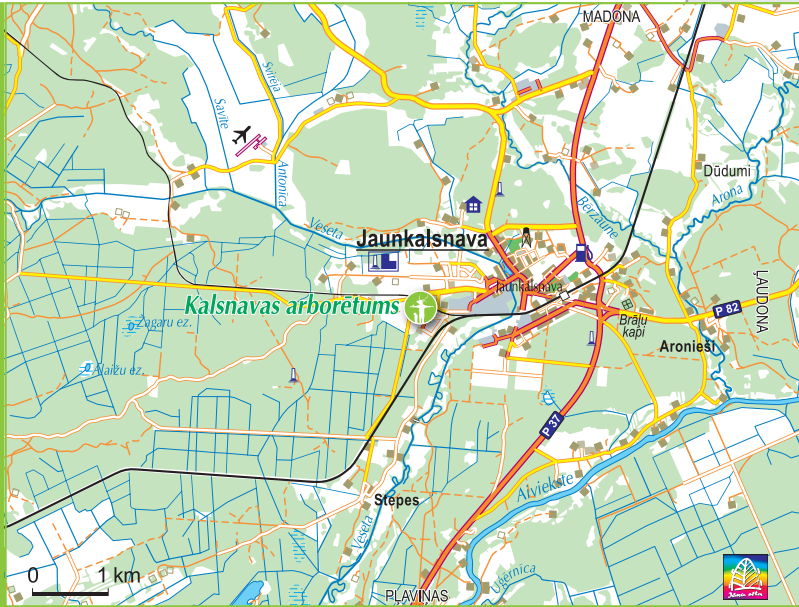
lesākumā bija stāds

Atrašanās vieta

Jaunkalsnava
Kalsnavas pagasts
Madonas rajons

Rīga – 150 km
Madona – 30 km

Bārenītes un mātesmeitas

Vecās, līkās priedes čiekurs bija lepns, ka zem savām zvīnām izauklējis daudz mazu, jauku sēkliņu, kuras sapņoja izaugt par slaidām mastu priedēm. Nu tik jāgaida labs ceļavējš, kas sēkliņas izkaisīs mežā. Bet visām sēkliņām nebija lemts laimīgs liktenis. Viena māsa nonāca mazajā purviņā un ne-tīksmē noskurinājās: Brr! Cik te slapjš! Cita nokrita uz smilšaina ceļa un apmaldījās putekļos. Nīprajai mazulītei sēkliņai paveicās – tā aizlidoja krietnu gabalu un nokrita pēdējā sniegā saules apspīdētā piekalnītē. Tiklīdz zeme bija sasilusī, sēkliņa, izdiedzējusi mazmazītiņu asniņu un veselīgas, spurainas saknītes, sāka tiekties pret gaismai. Taču nemaz tik viegli nebija! Vispirms bija jātiek galā ar nejauku zemes kukurzni kniepatatas galviņas lielumā, kas gulēja tieši asniņa ceļā. Mazulīte sasprindzināja visus spēkus un beidzot novēla traucēkli no ceļa. Neciešami mocīja slāpes, tomēr mazais, spurainais cekuliņš moži izlūkoja apkārtni. Cik te daudz lielu koku visapkārt!

Citu rudenī, kad stādiņš jau bija sprīdi garš un jutās varen liels, koku bērns sajuta kaut ko netīkamu skrubināmiem gar sāniem. Kāda kaimiņa lielā sakne bija pieķļuvusi pārāk tuvu traušlajam augumiņam. Ko nu? Kā izaugt lielai veco koku ēnā?

Dažādas likstas vajā mazos stādiņus mežā, kur tā atjaunošana atstāta tikai Meža mātes ziņā. Daudzas sēkliņas nekad neizaug par mastu priedēm, citas iesakņojas gauži nepiemērotā vietā vai, dažādu likstu novārdzinātas, izaug nīkulīgās un vārgas.

Kā īstas mātesmeitas un vēja sētājām mazajām bārenītēm no augšas noraugās stādu audzētavās dzimušās, labi barotās, dzirdinātās un visādi lutinātās priedītes un eglītes. Viņas zina, ka tiks iestādītas īpaši dēstu uzņemšanai uzirdinātā augsnē, ka pūrā līdzī dabūs barības vielas pirmajam gadam. Tāda priedīte vēlāk gadā pieņemas resnumā par 5–6 milimetriem, turpretī purva māsa, kas cieš no skābekļa bada un spiesta iztikt ar visai trūcīgām barības vielām, neko vairāk par diviem milimetriem gadā nespēj izaugt.

Mežinieki šo stāstu labi zina, tādēļ, tiklīdz tika izveidota AS “Latvijas valsts meži”, bija skaidrs, ka būs nepieciešams daudz labu sēklu un stādu, jo nocirsto mežu vietā jāstāda jauni. Lai jaunais mežs izaugtu skaists un vesels, arī sēklām jābūt īpašām – no labākajiem, stiprākajiem un ātraudzīgākajiem koku vecākiem ņemtām, čiekurkaltēs lolotām, labos apstākļos glabātām. Lai no šīcīnās sēkliņas izdīgušajiem mazajiem stādiņiem pēc iestādīšanas mežā būtu vieglāk, stādaudzētavās tos audzē īpašos konteineros, jau audzētavā norūda, sagatavo patstāvīgai dzīvei lielajā mežā.

“Arborētums”, Jaunkalsnava, Kalsnavas pagasts, Madonas novads, LV 4860

Ja jums jau ir skaidrs, ko šopavasār gribat iestādīt savā dārzā, kāds izskatīsies jaunais kociņš vai krūmiņš, atliek tikai doties uz tuvāko kokaudzētavu pēc stādiem. Bet, ja vēl šaubāties, palīdzēs Kalsnavas arborētums, kurā var ne tikai apskatīt izvēlēto augu pilnā augumā un krāšņumā, bet arī palūgt skolota speciālista konsultāciju – kur, kad un kā stādīt, kā kopt jauno dārza iemītnieku.

Kalsnavas arborētumā, kurā koku un krūmu stādījumi vien aizņem gandrīz simt hektāru, aplūkojama lielākā dekoratīvo koku un krūmu kolekcija Latvijas austrumu daļā: vismaz 500 skuju un 2000 lapu koku dažādību, kā arī 107 dažādas peoniju šķirnes. Šeit tiek veikti zinātniski pētījumi dendroloģijā un mežsaimniecībā, tiek veidoti svešzemju koku un krūmu stādījumi pavairojamā materiāla ieguvei. Tie, kuriem nav sava dārza, var gluži vienkārši atpūsties, staigājot pa arborētumu kā pa izcilu parku, bet dārzu īpašnieki gūs iedvesmu jaunām idejām. Pavasaris taču ir arī stādīšanas prieks.

- **Sēkla ir sēklaugu valrošanās orgāns, ietver jaunā indivīda dīgli un barības vielas, kas nepieciešamas jaunajam augam līdz patstāvīgas dzīves sākumam.**
- **Taksons – augu nomenklatūras vienība, kultivārs, dažādība.**
- **Arborētums – koku, krūmu un liānu kolekcija, kurā veic ilglaicīgus novērojumus par koku attīstību, piemērotību noteiktam klimatam, par sēklu audzēšanu, pavairošanu.**

Kur sākas mežs un dārzs

Jau gadu pēc AS “Latvijas valsts meži” dibināšanas 2000. gadā tika izveidota struktūrvienība “LVM Sēklas un stādi”, kuras uzdevumos ietilpst:

- čiekuru un meža sēklu pārstrāde un uzglabāšana;
- meža stādmateriāla audzēšana kokaudzētavās;
- dekoratīvā stādmateriāla pavairošana un audzēšana.

Kāpēc jāvāc īpašas sēklas un jāaudzē stādiņi, ja agri vai vēl mežs pats atjaunojas? Atbilde ir vienkārša – lai palielinātu izaudzētās koksnes krāju un kvalitāti, kā arī lai paaugstinātu apsaimniekoto mežaudžu vērtību, nepieciešams selekcionēts sēklu materiāls, ko iegūst no sēklu plantācijām. Un vēl vajadzīgas kokaudzētavas, kurās tiek izaudzēti veseli un stipri stādiņi.

Pašlaik “Latvijas valsts mežos” darbojas deviņas kokaudzētavas ar kopējo platību 323 ha. Cik lieliska bērnība te ir stādiņiem! Audzēšanai poligonos uzstādīti uz sliedēm pārvietojami laistāmie stieņi, plastplēves seguma siltumnīcās, kas aizņem gandrīz 4 ha lielu platību, griestu konstrukcijās iekarināmi laistāmie stieņi gādā, lai stādiņi ne mirkli neciestu slāpes, bet 1,1 miljons stādiņu dzīvei mežā norūdās divos garās nakts poligonos.

Līdz ar struktūrvienības izveidošanu sāka jaunu, pasaulē atzītāko tehnoloģiju ieviešana. 2006. gadā Kalsnavā sāka ražot jaunu produkcijas veidu – ātraudzīgās apses, darbojas audu kultūru laboratorija ātraudzīgās apses stādu pavairošanai no audu kultūrām. Kalsnavā ik gadu saražo pusmiljonu hibrīdapses ietvarstādu, kas izaug 25 gados, turpretim vēja sētās māsas – 40 gados.

Deviņās “LVM Sēklas un stādi” kokaudzētavās visos Latvijas reģionos ik gadu tiek izaudzēti un pārdoti 38 miljoni dažādu meža koku stādu. Galvenā dekoratīvā stādmateriāla ražotāja ir Kalsnavas kokaudzētava, kurā pavisam ražošanā ir vairāk nekā 1000 dažādu kokaugu taksonu stādu. Skuju koki ir pārstāvēti ar 436 taksoniem, visvairāk ir dažādu egļu formu, kadiķu, priežu, tūju.

Lapu koki, krūmi un liānas kokaudzētavā pārstāvēti ar 580 taksoniem, jaunās mājas gaida klinšrozītes jeb čužas, spirejas, parka rozes, bārbeles, kļavas, pīlādži, ceriņi u. c.

LVM mežu kokaudzētavās izaudzēti priežu un egļu stādiņi pēdējos gados aizceļo arī uz citām valstīm, īpaši daudz uz Zviedriju. Ārvalstu tirgos 2009. gadā ir pārdoti 5,8 miljoni stādu. Interesanti, ko Latvijas egles stāsta zviedru māsām?

Palīdzam izvēlēties

Kokaudzētavā nokļuvis dārza īpašnieks bieži vien kļūst nervozs, redzot tik lielu piedāvājumu – grības to un vēl arī to stādiņu, bet dārzs nav bezgalīgi liels, visus skaistos kokus un krūmus neiestādīsi. Garās, garlaicīgās rindās cieši viens aiz otra satupuši dekoratīvo koku un krūmu stādiņi gaidīt gaida, kad tiks noskatīti un aizvesti uz savām jaunajām mājām, uz dārzu, kur tiem būs vairāk vietas, mīlestības un aprūna, kur tie varēs izaugt lieli un skaisti. Vai ievērojāt, kā tie stiepj pretī savas zaru rociņas un čukst: izvēlies mani!

Bet kokaudzētavas apmeklētājs nevar un nevar izvēlēties, piedāvājumā tik daudz dažādu šķirņu, ka tiešām viegli apjukt tādā bagātībā. Lai šo izvēli darītu kaut mazliet vieglāku, piedāvājam LVM kokaudzētavas izaudzēto populārāko un izturīgāko šķirņu aprakstu.

Mūžzaļie augi

Mūžzaļie augi ienes pagalmā zaļumu un svaigumu vienmuļajā vēlā rudens un ziemas ainavā. Tomēr skujeņi tikai izliekas ļoti pieticīgi, arī viņiem ir dažādas prasības. Piemēram kadiķi, priedes un kalnu priedes grib augt sausā vietā, bet mitrāks substrāts vajadzīgs parastajām eglēm, balteglēm, Serbijas eglēm, tūjām un īvēm. Rododendrus stāda ēku ziemeļu pusē vai skuju kokaugu paēnā, bet kadiķi grib gozēties saulē.

Jutīgākajiem mūžzaļajiem augiem nepieciešams viegls un barības vielām bagāts substrāts, kas spēj uzkrāt ūdeni. Labs laiks stādīšanai ir pavasaris, jo augi pirms ziemas pagūst iesakņoties. Augus stāda tikpat dziļi, kā tie auguši stādaudzētavā, ja vien nav īpašas norādes.

Egles dārzā

Domājot par egles stādīšanu dārzā, rūpīgi jāizvēlas stādīšanas vieta – ne katra eglīte paliks tik maza un apaļa visu mūžu. Parastā egle ir diezgan pacietīgs koks, nav prasīga pret sauli un to var apgriezt, taču tai nepatīk sausas augsnes. Kalsnavā vien piedāvājumā 127 egļu taksoni – lielākas, mazākas, apaļākas un slaidākas, zaļākas un pat zilgas un dzeltenīgas.

- Parastās egles šķirnes *Picea abies* 'Luua Pearl' gaiši zaļās skujas labi izskatās jebkurā gadalaikā, gluži kā mazas pērlītes. Vai gan citādi būtu dabūjušas tik skaistu nosaukumu – mazās pērlītes? Tā ir lēnaudzīga šķirne, kas augot iegūst sīpolveida formu. Augstums 1,2–1,5 m, platums – 1,2 m. Egli var stādīt gan vienu, gan veidot grupu.
- Parastās egles šķirne *Picea abies* 'Nidiformis' ir plaši pazīstama ligzdveida egle, kas aug vairāk platumā, nevis augstumā (augstums aptuveni 1,5 m, platums – 2 m). Skujas zaļas, vainags tik kompakts un blīvs, ka tādā ligzdiņā var slēpt Lieldienu olas.
- Parastās egles šķirne, kas pazīstama arī ar nosaukumu čūskegle (*Picea abies* 'Virgata'), veido skraju vainagu, kas ir maz zarots, zari izlocīti, skujas tumši zaļas, garas. Augstums 10–15 m, platums – 6 m.

Dzīvības koki

Tūjas tautā sauc par dzīvības kokiem. Tam ir savs pamats, jo tūjas, nebūdamas vietējas izcelsmes, pratušas izdzīvot mūsu ziemās un joprojām aug pie muižām, vecām mājām, kap-sētās, parkos.

Dažādu šķirņu tūjām (Kalsnavā vien piedāvā 55 taksonus) skujas ir ļoti atšķirīgos krāsu toņos, katrs var izvēlēties sev tīkamāko. Tūjas bieži stāda dzīvžogos, jo divus metrus augsts cirpts tūju žogs labi kalpo kā trokšņu, putekļu un dūmgāzu aizsegs gan vasarā, gan ziemā.

Mūžzaļais ciprešu dzimtas koks Rietumu tūja ir viena no visparastākajām Latvijā audzētajām svešzemju skujukoku sugām. Pamatsugai raksturīgs konisks vainags, tumši zaļas, dzinumam cieši piegulošas zvīņveida skujas, gaiši brūni čiekuri. Ir izveidotas arī ļoti daudzas dekoratīvas Rietumu tūjas šķirnes, kurām vainaga forma var mainīties no 40 līdz 50 cm augsta neregulāras formas plāčeņa līdz 12 m augstam varenam kokam. Populārākās ir lodveida, olveida, piramidālās un kolonveida tūju formas.

Rietumu tūja

Lodveida šķirnes: 'Danica', 'Hoseri', 'Little Dorit', 'Salaspils', 'Tiny Tim' – diametrā apmēram 0,4–0,6 m, zaļām un tumši zaļām skužām.

Olveida šķirnes: 'Dumosa', 'Little Champion' – augstums 1–1,5 m, skujas tumši zaļas. 'Hoveyi' – augstums 1,5–2,5 m, koši zaļas skujas, kuras sakārtotas vertikālās plaknēs.

Piramidālās un kolonveida šķirnes:

- 'Albovariegata' – augstums līdz 6 m, platums 2,5 m, vainags konisks, nedaudz irdens, skujas zaļas ar baltiem raibumiem
- 'Holmstrup' – augstums sasniedz 4 m, platums līdz 1 m.
- 'Columna' – plaši pazīstama, 6–8 m gara, labi izskatās dzīvžogā.
- 'Smaragd' – augstums sasniedz 3–4 m, koši smaragdzaļa krāsa, ideāls variants samērā šauros dzīvžogos, aug nedaudz lēnāk.
- 'Douglasii Pyramidalis' – retāk sastopama, izaug 10–12 m gara, tumši zaļām skužām, kuras rudenī maina krāsu.
- 'Pyramidalis Compacta' – augstums sasniedz 3 m, konisks vainags.
- 'Filiformis' ļoti efektīga diegveida tūja, plati koniska, nokarena šķirne, kurai raksturīgi gari diegveida dzinumi.

Durstīgie kadiķi

Kadiķi (piedāvājumā 103 taksoni) labāk aug grants augsnē, stāvās nogāzēs, atklātās, saulainās vietās. Kazaku kadiķis ir viens no pieticīgākajiem skuju kokiem, bet izaug ļoti skaists.

- Klājeniskā kadiķa šķirnes *Juniperus horizontalis* 'Douglasii' skuju ir zilganpelēkas, tam ir neregulāra forma. Augstums 0,2–0,3 m, platums – 2 m. Kadiķis ir piemērots stādīšanai akmeņdārzos un alpinārijos.
- Kazaku kadiķa šķirne *Juniperus sabina* 'Mas' – vainags vēdekļveida, tumši zaļas skuju, aug ātri. Kazaku kadiķis var izaugt metru augsts, platumā sasniegt 2–3 m, tāpēc tam nepieciešama plaša vieta, kur izplesties, vai arī tas regulāri jāapgriež.

Dzeloņainās bārbeles

Bārbeles ir vasarzaļi vai mūžzaļi krūmi ar dzeloņainiem dzinumiem. Pasaulē zināmas apmēram 4000 bārbeļu šķirnes, kuru ziedu krāsa variējas no bāli dzeltena līdz koši oranžam tonim. Tunberga bārbeles pielāgojušās dzīvei pilsētā un labi pacieš piesārņojumu, sausuma periodus, un ir viegli pārstādāmas. Skaists un dekoratīvs ir bārbeļu dzīvžogs, tikai kopt to pagrūti – dzeloņains.

Krāsaino lapu bārbeles jāstāda saulainā vietā, pilnīgā noēnojumā šīs šķirnes neveido košus toņus.

- Tunberga bārbeles ir apmēram 1,5 m augsts vasarzaļš krūms, kas rudenī iepriecina ar sarkanām, ēdamām ogām. Šķirņu šai sugai ir milzums – kādas 450, bet smalkākajām šķirnēm ogu ir maz vai to nav vispār.
- Tunberga bārbeles šķirne *Berberis thunbergii* 'Erecta' ir 1,5 m augsta, kolonveida, vasarā lapas zaļas, rudenī krāsojas koši sarkanas, ziedi – bāli dzeltenā krāsā, augļi – spilgti sarkani. Šī bārbele izcili skaista ir rudenī.
- Tunberga bārbeles šķirnei *Berberis thunbergii* 'Golden Ring' ir 1,2 m augsts, noapaļots vainags, lapas sarkanas ar zeltaini dzeltenu maliņu.
- Tunberga bārbeles šķirne *Berberis thunbergii* 'Red Pilar' – stāvs, 0,8–1,2 m augsts vainags ar tumšām, brūnsarkanām lapām, kas saglabājas līdz vēlam rudenim.

Skarainās hortenzijas

Hortenzijas ziedi var izplaukt cilvēka galvas lielumā un pniecēt divus mēnešus, arī to krāsa un forma ir atšķirīga (ziņāmas apmēram 20 hortenziju šķirnes), tādēļ dārzkopji tās ļoti iecienījuši. Hortenzijas var stādīt gan saulainās, gan daļēji noēnotās vietās ielabotā augsnē, tām patīk mitrums, bet ziedus gan nevajag rasiņāt.

- Skarainās hortenzijas *Hydrangea paniculata* 'Grandiflora' šķirne – 2 metrus augsts krūms, kas zied, sākot no jūlija. Ziedi balti, novecojot krāsojas rozā purpura tonī. Ziedi ir 15–20 cm lielas galotņu skaras, daudz sterilo ziedu.
- Skarainās hortenzijas šķirne *Hydrangea paniculata* 'Tardiva' zied vēlāk, augusta beigās, septembrī. Ziedkopa ir šauri koniska ar ļoti daudziem steriliem ziediem. Sausā ziedkopa saglabājas līdz pat pavasarim.

Vijīgie sausserži

Sausserži var būt stāvi, ložņājoši, vijīgi vasarzaļi vai mūžzaļi krūmi, kas nav pārāk izvēlīgi augsnes ziņā, tomēr labāk aug auglīgās un drenētās augsnēs, saulainās vietās, bet pacieš arī noēnojumu. Dārzā ieteicams stādīt vairākas sausseržu šķirnes, jo tie zied no jūnija līdz pat septembrim.

- Parastais vītenšausserdis *Lonicera caprifolium*, tautā pazīstams kā Saldā mīla, ir 4–6 m gara liāna, kuras krēmkrāsas ziedi smaržo tik reibinoši kā ... nu, kā vissaldākā mīlestība.
- Hekrota vītenšausserdis *Lonicera x heckrottii* 'Goldflame' – 3 m gara liāna, tumši krēmkrāsas ziedi, ārpusē – sarkana. Zied ļoti bagātīgi un ilgākā periodā, krāšņāka par parasto sausserdi, bet nav tik smaržīga.
- Ēdamais sausserdis *Lonicera edulis* – stāvs, noapaļots aptuveni 0,8–1,2 m augsts krūms. Sāk ziedēt jau aprīļa beigās, maija sākumā, ziedi zaļgandzeltēni, ogas – saldskābas, tumši zilas, pārklātas ar vaska apsarmi, nogatavojas jau pāris nedēļu pirms zemenēm. Audzēšanai piemērota atklāta, saulaina vieta, barības vielām bagāta augsne.
- Garšīgas un ražīgas ir šķirnes: 'Krupnoplodnaja', 'Solnečnaja', 'Vitaminnaja', 'Zoluška Salaspils'.

Pieticīgās klinšrozītes

Latvijā audzē vairāk nekā 40 klinšrozīšu šķirnes, tās atrodamas vai katrā dārzā, jo ir ļoti ziemcietīgas, pieticīgas, ilgi un skaisti zied.

- Parastā klinšrozīte *Pentaphylloides fruticosa*, tautā saukta par čūžu, ir vasarzaļš krūms ar biežu zarojumu, kas izceļas ar ilgo ziedēšanas laiku – no jūnija līdz pat septembra beigām, oktobrim, salnās neapsalst.
- ‘Goldstar’ – 0,8 m augsts, stāvs krūms, ziedi lieli, zelta dzeltenī, zied bagātīgi.
- ‘Tilford Cream’ – 0,6 m augsts krūms, ziedi krēmalti, lapas nespodri gaiši zaļas.

Košo lapu fizokarpi

Fizokarpi ir vasarzaļi, spēcīgi krūmi ar izplestiem zariem un biezu vainagu. Lapas plaukstot un visu vasaru ir neparastās krāsās, bieži – tumši sarkanās, jūnija otrajā pusē fizokarpam izplaukst balti ziediņi.

Fizokarps nav kaprīzs, ir salizturīgs, labi aug gan sausās, gan mitrās augsnēs. Stāda vidēji auglīgās augsnēs, saulē vai pusēnā.

Irbeņlapu fizokarps

Physocarpus opulifolius – ātri augoši, izmantojami blīvi audzējamās dzīvžogos, bieži cērpami, ieteicami vidēji augstiem un augstiem dzīvžogiem, šķirnēm lapu krāsa var būt zaļa, dzeltenzaļa, tumši sarkana. Šķirnes:

- ‘Diabolo’ – tumši purpursarkanās lapas,
- ‘Dart’s Gold’ – dzeltenzaļās lapas,
- ‘Luteus’ – gaiši zaļās lapas,
- ‘Red Baron’ – sarkanīgās lapas, gaišāk sarkanās, salīdzinot ar ‘Diabolo’.

Aktrise dārzā

Aktrise Esmeralda Ermale, kura daudziem asociējas ar skaisto, čaklo bārenīti Baibiņu no filmas “Pūt, vējiņi!”, arī dzīvē labprāt dodas uz laukiem un rušīnās burkānu un puķu dobēs.

“Bērnībā lecavas pusē dzīvoju īstos laukos. Mums bija govīs, cūkas, truši, vistas un, protams, liels sakņu dārzs ar bezgalīgi garām burkānu un biešu vagām. Neliegšos, nekādā sajūsmā par ravēšanu tolaik nebiju, bija tik daudz kā cita interesanta, ko darīt. Bērnības mājas man ir joprojām, bet jāravē vairs nav, jo, ticiet vai ne, ar to lieliski galā tiek mana 87 gadus vecā mammīte. Tiesa, dārzs ir krietni sarucis, tajā lielāka vieta atvēlēta puķēm, bet izravēts un apkopts tas ir uz to vislabāko.

Patika pašai kopt dārzu radās vēlāk, kad nopirkām savu māju Piebalgā. Vecā māja desmit gadus bija skumusi bez saimnieka, dārzs aizaudzis, pamests, likās, ka tas tieši mani gaidījis. Tad nu metos dārzā ar milzīgu azartu. Tas viss tagad ir mans, kā gribēšu, tā arī būs!

Sākumā bija maksimālā programma: kartupeļi, kāposti, burkāni. Bērni mazi, viņiem jādabū vislabākais no pašu dārza. Ar laiku, protams, domas mainījās. Saruka sakņu dārzs, jo visu taču var nopirkt veikalā, bija vairāk puķu un košumaugu. Salāti un garšaugi gan nekad nav zaudējuši savas pozīcijas manā dārzā.

Rīgas dzīvoklī ziemas nogalē, kad dienas garums sāk brīdināt par zaļās sezonas tuvumu, sāku dziedēt sēklas un graudus uz palodzes. Daru to ne vien veselības dēļ, bet arī acu priekam, jo redzēt spīrgtos asnus un just to spēku ir pacilājoši.

Ar gadiem jūtu, ka sakņu dārzs atkal kļūst lielāks – gribas taču zināt, ko ēdam. Un saknes no pašu dārza vienmēr smaržo pēc vasaras, jā, pat kartupeļi dziļā ziemā smaržo pēc Piebalgas.

Esmu izkopusi augļu dārzu, zinu, ko grib augļu koki un ogu krūmi. Un dārzs mani dāsni apbalvo par tam veltīto laiku.

No puķēm gan vairāk turos pie ziemcietēm, jo trauslos vasaras puķu stādījumus bez laistīšanas atstāt negribu, zinu, ka tie cietīs slāpes. Tomēr pavasaros, kad visur nopērkami košu puķu, neredzētu krūmu un eksotisku koku stādi, jūtos kā noburta. Es gribētu nopirkt to, to un vēl arī to stādu, gribētu stādīt, laistīt, aprūpēt, skatīties, kā augs attīstās un pieņemas spēkā. Es dārzā starp augiem jūtos ļoti labi.

Tomēr man ir visas brīvdienų lauku māju īpašnieku problēmas. Lai kā gribētos stādīt vasaras puķes, apzinos, ka nedrīkstu tās atstāt visu nedēļu vienas bez mīlestības.

Man patīk kārtība, gribas visu izdarīt, kā nākas. Bet laika ir tik maz! Un kā tas aizskrien, rosoties pa dārzu! Taču man tas patīk. Es vislabāk atpūšos laukos un, lai cik dīvaini tas liktos – arī ravējot. Domas sakārtojas glītās rindās gluži kā spurainu burkāneņu laksti tikko izravētā vagā. Ravējot es izmetu no domām visas nezāles, visus sārņus, lai pilsētā atgrieztos gaišāka un brīvāka.”

Pastaiga pa purvu

Atrašanās vieta

Rucavas novads
Dunikas pagasts

Rīga – Dunika 250 km
Dunika – Liepāja 55 km
Dunika – Grobiņa 45 km
Dunika – Priekule 40 km

Dunikas dabas liegums

Rucavas puses pagasti no pārējās Latvijas atdalīti ar purvu un mežu joslu. Droši vien tādēļ šeit izdevies saglabāt gan valodas īpatnības, gan etnogrāfisku savdabību. Un Dunikas purvam šīspuses dzīvī vienmēr bijusi īpaša loma.

Dunikas pagasts pēc jaunās teritoriālās reformas meklējams Rucavas novadā, tas robežojas ar Lietuvu un Rucavas, Nīcas, Bārtas un Kalētu pagastu. Mazais pierobežas pagasts var būt lepns, tā teritorijā atrodas Dunikas dabas liegums ar Tirsapurvu (Dunikas tīreli), kuru var šķērsot pa laipām, un Luknes skābaržu audze.

Vislabāk pastaigu pa purvu sākt tieši no Bārtas puses. Takas sākumā informācijas stendā izlasīto informāciju par purvu un tā iemītniekiem tūlīt varēsiet pārbaudīt dabā. Takas sākumā ziemeļu galā var ērti atstāt transportu, bet tad cauri purvam būs jāmēro deviņi kilometri – 4,5 turp un 4,5 kilometri atpakaļ. Ja iespējams, purva gājējus var atstāt pie laipas ziemeļu gala un lūgt šoferīti doties tālāk uz Rucavas pusi, lai tur pie Luknes skābaržu audzes pēc divām trim stundām sagaidītu purva pētniekus.

Dunikas dabas liegums sākotnēji tika izveidots 1957. gadā 11 ha platībā kā Luknes skābaržu audzes liegums. 1977. gadā nogabals izdalīts kā Luknes skābaržu audzes botāniskais liegums 161 ha platībā. Pašreizējo lieguma statusu 1999. gadā ieguva 1669 ha liela teritorija. Lielākā lieguma daļa (84 %) ietilpst putniem starptautiski nozīmīgā vietā – Dunikas tīrelī, kurā rudenos migrācijas laikā apmetas dzērves un zosis. Kā ligzdotāji konstatēti rubenis, dzērve, dzeltenais tārtiņš, purva tilbīte, melnais stārķis, mazais ērglis. Kaut gan augstā purva augu valsts ir visai nabadzīga, vērtīgs purva gājējs takas malā ieraudzīs rasenes, miltenes, brūklenes, viršus, melnās vistenes, zilenes, purva vaivariņus un spilves, grīšļus, ķērpjus, dzērvenes, lācenes un sfangu sūnas.

Likumotā laipu taka

Nu jau slavenās un tūristu iecienītās Dunikas laipu takas pirmsākumi purvā meklējami 2001. gadā, kad AS “Latvijas valsts meži” cauri Tīrspurvam sāka būvēt laipas, lai purvu varētu izstaigāt sausām kājām. No galvenās laipas mazāks atzars ved uz romantisku atpūtas vietu nelielām priedītēm apaugušā purva saliņā, kur stendā var izlasīt informāciju par purvu, apsēsties, izbaudīt klusumu un mieru. Takas malās vēl piecās vietās uzbūvēti soliņi aicina atpūsties, ieelpot un ieklausīties, kā elpo purvs.

Vietējiem gan tīk domāt, ka pie takas izveides vainojamas zosis, kas rudenos no pierobežas zemnieku tūrumiem salaižas purvā, lai pārnakšņotu un vēl kaut ko ieknābātu pirms tālā ceļā. Medniekiem, protams, tad nav miera. Reiz zosu mednieki atzinušies, ka esot apnicis laipot starp bīstamiem akačiem. Lai viņiem būtu ērtāks un drošāks ceļš, vietējiem mežsargiem radusies doma salikt purvā dēļu laipas. Pirmais posms, kuru sāka būvēt purva ziemeļu pusē, bija tikai puskilometru garš, taču pakāpeniski vien laipu taka pagarināta.

Purva saimniece – AS “Latvijas valsts meži” – šo iecerī atbalstījusi, un četrus gadu laikā vērienīgais laipu izbūves projekts pabeigts. Laipu celtniecībai izmantoti biezi apses dēļi, jo šis koks mitrumā ir visizturīgākais. Smago apšu laipu nogādei purvā izgatavoti pat īpaši ratiņi. Tomēr purvs laipām dara pāri, lēnām iegremdējot tās ūdenī, tāpēc pirmais laipu kilometrs jau piedzīvojis atjaunošanu.

Vaivariņš – gada koks

Latvijas Dendrologu biedrība par gada koku izvēlējusies purva vaivariņu (*Ledum palustre*). Mūžzaļais ēriku dzimtas pundurkrūms gan nav padevis augumā (parasti tas ir apmēram 30 cm augsts, bet var izaugt arī metru garš), taču vaivariņš satur spēcīgas indes un reibinoši smaržo. Auga daļas, sevišķi pirms ziedēšanas, satur arī ēterisku eļļu, kurai ir reibinoša smarža un dedzinoša garša; tā iedarbojas uz organismu kā narkotika, jo tās sastāvā ietilpst ledolkampars jeb ledols – stipra inde, kas iedarbojas uz nervu sistēmu.

Tīrspurvs ļaužu valodās

Purvs cilvēkiem vienmēr liekas mazliet biedējošs un neizprotams. Un kā nu ne, ja te ir tik daudz pirmajā mirklī nesaprotama. Kāpēc purva ezeriņos nav zivju? Kāpēc Dunikas purvā tik daudz ūdens, ja tajā neietek neviena upe? Citādi nebūs, ka Dievs šajā vietā nometis lielu, melnu negaisa mākonī, vismaz teika tā vēsta.

Dzīva ir arī leģenda par Otrā pasaules kara laikā purvā nogrimušo vācu tanku. Vecie dunicnieki varot parādīt vietu, kur tas nogrimis. Pagasta iedzīvotājiem ir arī kāds stāsts par purvā iekritušu notriektu lidmašīnu. Purvā esot apglabāti divi vācu kareivji, par to liecinot krusti un ķiveres.

Daudzi dunicnieki stāsta, ka izsūtījuma laikā ne viens vien izglābies, slēpjoties purvā, tāpēc ar to saistās daudzi dzimtu stāsti. Protams, 7–8 tūkstošus garajā mūžā purvam sakrājies daudz tādu stāstu. Kaut gan purvs izaugot tikai vienu milimetru gadā, nu jau tas sasniedzis septiņu metru dziļumu.

Sākumā mednieki bažījušies, vai laipas neaizbaidīs zosis, taču, tiklīdz dēji nomelnējuši, piesardzīgie putni nemaz vairs neesot baidījušies, un saulē sasilušos dējus pat izmantojuši atpūtai.

Purva takas celtniecību beidza 2006. gada oktobrī, un nu pār tīreli ved viena no garākajām purva laipu takām Latvijā un runā, ka pat Eiropā. Purvā ir skaisti vienmēr – gan tad, kad maigi rozā ziediņi sola bagātu dzērveņu ražu, gan vaivariņu ziedēšanas laikā, gan tad, kad purvs tinies balto spilvu mākonī, gan augstā, kad purvs vizmo violetos viršu ziedos. Vēlāk rudenī, kad pāri ezeriņiem atskan dzērvju klaigas, purvā pārņem gaišas skumjas par aizejošo vasaru.

Visskaistāk ir pašā purva vidū, kur milzīgajā plašumā spulgo vairāki mazi ezeriņi. Ziņkārīgu kūkumu uzmetusi, priedēm, kokiem, vaivariņiem un rasenēm apaugusi, purvā snauduļo krēslaina saliņa.

Gājiens pa laipu ir ļoti skaists – Tīrspurvs ir klajš, no laipas paveras tāls, savdabīgs skats uz kroplajiem kociņiem un akačiem klāto tīreli. Bet lai jūs nemaldina priedišu mazais augums. Kaut gan resumā tās nepārsniedz cilvēka roku, dažs ir 100 un pat 150 gadu vecas. Dunikas purvam raksturīgi neparasti augsti ciņi, kurus sedz sila virši. Bet dzērveņu plantācijas gan atrodamas tikai gar sūnekļa malām, kur ciņi augstāki un staigāšana drošāka.

Rodas sajūta, ka purvam ir pašam sava republika, kurā valda klusums, īpašas smaržas, krāsas un sajūtas. Varbūt vainīgs purva cienījamais vecums? Pat ejot pa laipu, kur nomaldīties nav iespējams, brīžiem pārņem dīvaina sajūta, ka purvs ir bezgalīgs un varens, bet cilvēks – mazs un nieciņš.

Noslēpumainajā skābaržu mežā

Purva taka beidzas (vai sākas) Luknes 160 ha lielajā skābaržu audzē, kas ir vienīgais skābaržu mežs Latvijā un tālākais izplatības ziemeļrietumu virzienā. Pie mums skābardis ieceļojis pēcledus laikmetā no dienvidiem caur Lietuvu. Tas ir skaists koks, īpaši jaunībā. Daži gan uzskata, ka ar gadiem skābardis savu pievilcību zaudē, taču Luknes mežā tā nešķiet. Te reizēm rodas sajūta, ka mežs ir apburts.

Patī parastā skābarža (*Carpinus betulus*) tīraudze gan aizņem tikai četrus hektārus, pārējie koki aug paaugā, kopā ar citiem kokiem. Lielākie skābarži šajā mežā sasnieguši pat 142 gadu vecumu un 25 metru augstumu.

Vēl pirms pārsimts gadiem skābaržu meži šajā reģionā bija ļoti izplatīti, taču vērtīgais koks, kuram patīk augt auglīgā zemē, tika izcirsts, veidojot līdumus. Skābarža koksne ir ārkārtīgi izturīga pret nodilumu, tāpēc kādreiz tā bieži izmantota saimniecībā, piemēram, spļarkliem, ecēšām, dzirnavu zobratiem, kurus vēl mūsdienās varot redzēt Ķāķišķes vējdzirnavās Rucavas pagastā.

Cilvēki centušies veco skābaržu mežu padarīt civilizētu – te ierīkota atpūtas vieta, tomēr sajūta saglabājusies kā neskartā, pirmatnējā, mazliet baisā pasaku mežā, kuram cauri uz Sventājas upi līkumus met mazā Luknes upīte. Te neparasti ir skaisti ir gan pavasarī, kad uz veco, rēpuļaino koku stumbru un zaru fona labi izceļas maigi zaļās lapiņas, kad mežā sāk dziedāt daudz balsīgs putnu koris, bet īpaši skaisti Luknes mežā ir rudenī, kad robainās lapas krāsojas koši dzeltenas un parādās mazi, dzeltenīgi augļiši.

Lai dotos uz Dunikas purvu, nevienam nav jālūdz atļauja, taču ekskursiju purva gida pavadībā lūdzu pāris dienas iepriekš pieteikt pa tālruni +371 26335266 Lienītei Ozoliņai vai rakstīt vēstulīti uz e-pastu siksni.p.s@apollo.lv

Īsta atpūta dabā – nāc!

Tūrisma un atpūtas centrs "Spāre"

"Dumbri", Ģibuļu pagasts, Talsu novads, LV-3298
Tālrunis 26669099

Tērvetes dabas parks

Tērvetes pagasts, Tērvetes novads, LV-3730
Tālrunis 63726212

Konferenču un tūrisma centrs "Ezernieki"

"Ezernieki", Indrānu pagasts, Lubānas novads, LV-4827
Tālruņi 26671421, 27840643, 26666090

Lielauces ezera laivu bāze

Lielauces pagasts, Auces novads, LV-3723
Tālrunis 26556771

Zebus ezera laivu bāze

Bikstu pagasts, Dobeles novads, LV-3713
Tālrunis 29252368

Kaņiera ezers

Lapmežciema pagasts, Engures novads, LV-3118
Tālrunis 29253514

Vijciema čiekurkalte

Mežmuiža, Vijciema pagasts, Valkas novads, LV-4733
Tālruņi 26478620, 64728206

Jaunmoku pils

Tumes pagasts, Tukuma novads, LV-3139
Tālruņi 26187442, 63107125

www.mammadaba.lv

Dzīvo Latvijas valsts mežos